

STASE MATULAITYTE

KNYGŲ PREKYBA — SENOSIOS VILNIAUS UNIVERSITETO OBSERVATORIJOS BIBLIOTEKOS KOMPLEKTAVIMO ŠALTINIS

Senoji Vilniaus universiteto observatorija ir jos biblioteka — svarbus kultūros ir mokslo paminklas. Observatorijos pastatu, kaip senojo universiteto dalimi, gėrimės ir šiandien, vieną kitą išlikusį jos instrumentą galime pamatyti Mokslo muziejuje. O apie observatorijos biblioteką, daug prisidėjusią prie Lietuvos astronomijos raidos, padėjusią astronomams sekti mokslo naujienas ir nepamiršti pirmtakų laimėjimų, kol kas žinome mažai.

Vilniaus ir Sankt Peterburgo archyvuose surasta nemažai medžiagos, kuri gali padėti nustatyti, kokios knygos buvo observatorijos bibliotekoje, ką astronomai skaitė. Čia aptarsime, kokiais keliais knygos patekdavo į observatorijos biblioteką, iš kur jos atkeliaudavo, koks buvo knygyių ir kitų knygų prekybos formų vaidmuo komplektuojant biblioteką.

Svarbiausias šaltinis, padedantis nustatyti Vilniaus universiteto observatorijos bibliotekos komplektavimo šaltinius, yra observatorijos „Pajamų ir išlaidų knyga“, išlikusi nuo 1799 iki 1882 m. 1799—1831 m. knygos saugomos Lietuvos centriniam istorijos archyve (LCIA. F. 721. Ap. I. Nr. 871—897), o 1832—1882 m. — Rusijos MA archyvo Sankt Peterburgo filiale (RMAAP. F. 4. Ap. 11^L. Nr. 1—95). Knygose nurodoma data, išlaidų pavadinimas, išlaidų suma. Jose kruopščiai surašyta, kiek ir kada ko įsigyta, kiek už ką sumokėta. Be observatorijos ūkiui reikalingų dalykų (instrumentų, popieriaus, žvakių, rašalo, spirito, alyvos, kailinių astronomams ir kt.), čia įrašytos ir knygos — kiek, kokių ir iš kur gauta, kiek už jas ir jų pristatymą sumokėta, bei užregistruoti laišakai su komentarais, kam ir kokiui reikalui jie išsiųsti. Tarp jų nemažai laiškų su knygų užsakymais bei pranešimais apie jų išsiuntimą ir gavimą. Iš visų šių įrašų ir galima susidaryti vaizdą apie observatorijos bibliotekos komplektavimo šaltinius.

Vilniaus universiteto observatorija įkurta 1753 m., o „Pajamų ir išlaidų knygos“, kaip minėta, išlikusios nuo 1799 m. (kitą vertus, gali būti, kad tik nuo tų metų jos pradėtos pildyti). Iš jų aiškėja, kad pirmuoju observatorijos gyvavimo laikotarpiu knygas jos bibliotekai paprastai siūsdavo Karaliaučiaus, Berlyno, Altonos, Paryžiaus astronomai dažniausiai Martyno Počobuto, Jono Sniadeckio ar kitų astronomų asmeniniu prašymu. Beje, pirmąsias knygas dar neįkurta observatorijai parūpino pats observatorijos įkūrėjas ir pirmasis jos direktorius Tomas Zebrasuskas (1714—1758). Jis dvejus metus (1750—1752) tobulino matematikos ir astronomijos žinias Prahoje. Grįždamas į Vilnių, T. Zebrasuskas parsivežė

ir knygy. Kaip rašo S. Vydra¹, „parsivežęs sąrašą matematikos bei kruopščiai filosofiją nagrinėjančių knygy, rekomendavęs jas skaityti, sėkmingiausiai išskleidė daugumos protus apėmusį tamsumą“. Iš pradžių šios pirmosios knygos, matyt, buvo saugomos T. Žebrausko įkurtame Matematikos muziejuje, o vėliau perėjo observatorijai. Netrukus, 1758 m. kovo 18 d., T. Žebrauskas mirė. Jo asmeninės knygos, paženklintos pomirtiniu ekslibrisu su įrašu „*Post fata R. P. Thomae Zebrowski S. J. accessit Museao Mathematico*“, taip pat atiteko Matematikos muziejui, o vėliau observatorijai. Jas randame jau įtrauktas į 1774 m. sudarytą observatorijos bibliotekos inventorinį knygy sąrašą². Vladimiras Zubovas³ yra nustatęs, kad T. Žebrausko 16 knygy šiuo metu saugoma Vilniaus universiteto bibliotekoje. Straipsnio autorė jų dar aptiko ir Pulškovo observatorijos bibliotekoje.

Iš astronomų korespondencijos reikėtų paminėti M. Počobuto ir J. Sniadeckio susirašinėjamą su žymiausiu to meto vokiečių astronomu, Berlyno observatorijos direktoriumi ir plačiai žinomam astronominio leidinio „*Astronomisches Jahrbuch*“ leidėju Johanu Elertu Bode (1747—1826). Počobutas su J. E. Bode susirašinėjo nuo 1780 m. ir kai kuriuos savo stebėjimus skelbė jo leidinyje, o Bodė šį leidinį siuntinėjo Vilniaus observatorijai. 1807 m. vasario 18 d. į Vilnių atvyko Jonas Sniadeckis (1756—1830) ir, perėmęs iš M. Počobuto observatoriją, tęsė jo darbus, savo stebėjimus skelbė Berlyno metraštyje, susirašinėjo su J. E. Bode. 1808 metais M. Počobutas pasitraukė iš observatorijos ir išvyko iš Vilniaus. Tačiau dar 1809 m. gruodžio 5 d. Bodė jam rašo laišką⁴ ir siunčia savo leidinį: „Drįstu Jums pasiųsti du savo efemeridžių 1812 metams egzempliorius: vieną Jums, kitą — p. profesoriui Nemčevskiui. Tikiuosi, kad kovo mėnesį per Karaliaučių Jūs gavote du 1811 metų egzempliorius. Tuo atveju Jus prašau man pasiųsti už šiuos 4 egzempliorius 5 ekiu ir 8 grašius asignacijomis“. Už pirmuosius leidinius 1809 m. balandžio 22 d. J. Sniadeckis buvo parašęs Bodei padėkos laišką⁵. Laiške jis pranešė, kad jau prieš metus M. Počobutas paliko Vilnių, bet to laiško Bodė, matyt, nebuvo gavęs. 1810 m. vasario 28 d. J. Sniadeckis rašo vokiečių astronomui antrąjį laišką⁶, kuriame dėkoja už abejas per Karaliaučių gautas efemerides ir prašo nurodyti, kam Karaliaučiuje galėtų perduoti Bodės minėtą sumą. Po poros mėnesių J. Sniadeckis rašo Bodei dar vieną laišką⁷, kuriame praneša apie M. Počobuto mirtį, prašo ir toliau siuntinėti efemerides ir prizada laiku už jas atsilyginti. Kituose laiškuose (1811 m. liepos 31 d., 1812 m. kovo 14 d.)⁸ J. Sniadeckis

¹ Vydra S. Vita A. R. J. Steplingi. Praha, 1779. P. 43.

² LCIA. F. 525. Ap. 6. Nr. 1028; Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyrius (toliau — VU). DC 6.

³ Zubovas V. Tomas Žebrauskas ir jo mokiniai. V., 1986. P. 266—268.

⁴ RMAAP. F. 17. Ap. 1. Nr. 90. (Laiškų registracijos knyga, kurioje pateikiamų jų nuorašai). Lap. 32.

⁵ RMAAP. F. 17. Ap. 1. Nr. 90. Lap. 1.

⁶ Ten pat. Lap. 52.

⁷ Ten pat. Lap. 4.

⁸ Ten pat. Lap. 72—8.

prašo atsiųsti jam Bernardo Augusto fon Lindenau (1779—1854) Venetos lenteles (1810 m.) ir Franško Ksavero Cacho (1754—1832) išleistas Italijoje Mėnulio lenteles bei Šaulės lenteles. 1813 m. rugpjūčio 25 d. laiške⁹ J. Sniadeckis nusiskundžia 1812 m. karo sukelta suirutė ir nepatikimomis pašto paslaugomis, dėl kurių „jau daugiau kaip metai Vilniaus astronomai negauna jokių mokslinių ir literatūrinių žurnalų bei laikraščių, todėl nežino, kas naujo meno ir mokslo pasaulyje. J. Sniadeckis prašo, kad J. E. Bodė savo nuožiūra nupirktų visus Vokietijoje ir Anglijoje išėjusius astronomijos darbus, kurie pasirodys reikalingi Vilniaus observatorijai. 1813 m. lapkričio 14 d. laiške¹⁰ J. Sniadeckis dėkoja už gautas knygas ir prašo, kad J. E. Bodė atsiųstų Vilniaus observatorijai savo darbus bei perleistų keletą žurnalų: 1813, 1814, 1815, 1816 metų „Nautical Almanach“ ir tolesnius, kai jie išeis, 1813 ir 1814 metų „Connaissance des Temps“.

Vilniaus astronomai susirašinėjo ir su Karaliaučiaus observatorijos direktoriumi Fridrichu Vilhelmu Beseliu (1784—1846). Sprendžiant iš „Pajamų ir išlaidų knygų“ įrašų, per 1816—1828 m. iš F. V. Beselio gautos aštuonios jo stebėjimų ir knygų siuntos.

Astronomų parūpintas knygas į Vilniaus observatoriją pristatydavo įvairūs asmenys, vėliau jos buvo siunčiamos paštu. Nuo 1799 m. knygas iš J. E. Bodės atgabendavo viršaitis (vaitas) Pšemenekis (1799 m. balandžio 28 d., 1802 m. kovo 31 d., 1805 m. gegužės 2 d. įrašai) arba neįvardyti asmenys (1799 m. gruodžio 31 d., 1802 m. sausio 10 d., 1804 m. lapkričio 18 d., 1808 m. vasario 5 d. įrašai). 1809 m. sausio 29 d. įrašė nurodyta, kad už paką astronominių knygų, atvežtų iš Paryžiaus, bei jų atgabenimą nuo Paryžiaus iki Berlyno, Karaliaučiaus, Klaipėdos ir Vilniaus sumokėta Vilniaus pirkliai Tytiusui 25 rub. 29 kap.

Pirmąją žinią apie knygomis prekiaujančius knygininkus randame 1804 m. gruodžio 23 d. įrašė: „Ponui Biečiui (Bieczowi), prekiaujančiam knygomis, už žymųjį 2-jų tomų Denoną, kurio pirmajame tome *in quarto* aprašyta kelionė į Egiptą, o antrajame tome *in folio* duota 141 piešta lentelė, sumokėta 87 rub.“

Nuo 1810 m. balandžio 16 d. iki 1815 m. kovo mėn. knygas observatorijai iš Karaliaučiaus, Berlyno, Londono gabendavo Vilniaus pirklis Janas Kaminskis, kartu pateikdamas ir jas parūpinusių astronomų sąskaitas (dažniausiai J. E. Bodės). Kartais rašoma, kad J. Kaminskis už knygas Berlyno astronomui sumokėjo per Karaliaučiaus pirklus (1813 m. rugpjūčio 18 d., lapkričio 30 d.).

Nuo 1816 m. balandžio 17 d. iki 1818 m. balandžio 27 d. knygas iš Karaliaučiaus, Berlyno, Londono pristatydavo Frederikas Moricas (Frederik Moritz). Štai 1818 m. sausio 1 d. įrašyta, kad F. Moricui už atgabentus iš Londono Džono Pondo „Astronominių stebėjimų, atliktų

⁹ VU. F. 13. Nr. 130. Lap. 175—176.

¹⁰ Ten pat. Lap. 203.

Grinviče 1811, 1812, 1813, ir 1814 m.“ tris toms pagal jo pateiktą sąskaitą sumokėta 50 rublių. Tai yra:

1. Už knygas vietoje sumokėta	30 rub. 40 kap.
2. Transportas ir maistas iš Londono iki Berlyno	3 rub.
3. Transportas ir maistas iš Bremeno iki Leipcigo	4 rub.
4. Transportas ir maistas iš Leipcigo iki Vilniaus	5 rub.
5. Už korespondenciją ir iš Londono	3 rub. 60 kap.
6. Už darbą	4 rub.

50 rub.

J. E. Bodė ir toliau reguliariai siuntė įvairias knygas, o pirmiausia jo paties leidžiamą astronominį metraštį „Astronomisches Jahrbuch“ ir kartu vekselius bei sąskaitas už jas. Nuo 1819 m. tiek J. E. Bodės, tiek F. V. Beselio bei kitų sąskaitos buvo apmokamos Vilniaus bankininko Heimano banke.

1805 m. knygas pradėta gauti iš Sankt Peterburgo. Vasario 5 d. įrašyta, kad už du pakus knygų, atsiųstų paštu iš Sankt Peterburgo knygyninko Klostermano (išvardytos 6 knygos), sumokėta 125 rub. Nuo 1828 m. susirašinėjama su Grefu (jo pavardė rašoma labai įvairiai: Grefas, Grefsas, Greftas, Greferis) iš Sankt Peterburgo — užsakomos ir gaudamos knygos bei sąskaitos. Pirmajame, 1823 m. rugpjūčio 23 d. įrašė jis vadinamas Sankt Peterburgo viešosios bibliotekos komisinieriumi, o vėliau — knygyninku. Tai pastoviausias knygų tiekėjas. Jo pavardė įrašuose figūruoja keletą dešimtmečių: 1828—1861 m. Grefas knygas siunčia iš Sankt Peterburgo, o 1861 m. lapkričio ir gruodžio mėnesiais įrašyta, kad knygos užsakomos pas knygų pardavėjus Grėfę ir Uncerį Karaliaučiuje¹¹. Su jais taip pat atsiskaitoma per Heimano banko kontorą.

Ilgus metus Vilniaus observatorijos bibliotekai knygas tiekė Leopoldo Foso knygynas Leipcige. Foso pavardė pirmą kartą aptinkama 1848 m. liepos 16 d. įrašė. Knygos iš jo užsakinėjamos maždaug iki 1856 m. Be paties L. Foso, dažnai minima ir jo knygyno komisinieriaus Karlo Lanco (Lenco) pavardė (1848, 1849, 1850, 1852 m.).

Nuo 1860 m. pasirodo kito Leipcigo knygyninko — Hermano Sulco (kai kur rašoma Sulcė — 1860 m. liepos 17 d. įrašas) pavardė.

Minimi ir Berlyno bei Karaliaučiaus knygyninkai. 1837 m. spalio 25 d. knygyninkas iš Berlyno A. Kochas praneša apie jo turimas Londono astronomų draugijos Vilniaus observatorijai atsiųstas knygas. Tų pačių metų spalio 28 d. užregistruotas laiškas į Berlyną knygų pardavėjui Nicui, o 1833 m. gegužės 12 d. — knygų pardavėjui Borntregeriui (Bohrn-träger) į Karaliaučių. Šiamė laiške prašoma atsiųsti keletą Karlo Liudvigo Hårdingo atlaso lapų (matyt, ir pats atlasas gautas iš ten).

¹¹ Plačiau apie jų knygyną žr.: Kaunas D. Mažosios Lietuvos knygynai (iki 1940 metų). Zinynas, V., 1992. P. 49—50, 199. Čia minimi ir du knygyninkai Grėfės (jų pavardė rašoma šitokia forma): Heinrichas Eduardas (1799.II.10—1867.VIII.23) ir jo sūnus — Heinrichas Vilhelmas (1828.VI.11—?).

Iš Vilniaus knyginių pirmiausia randame žinių apie bendradarbiavimą su J. Zavadzko spaustuve ir knygynu. J. Zavadzko spaustuve ir knygynas veikė Vilniuje 1803—1939 m. Juos įsteigė iš Poznanės 1803 m. atsikėlęs Juozapas Zavadzki (1781—1838). Po jo mirties firmai vadovavo vyriausias sūnus Adomas (1814—1875), o šiam mirus, — jo brolis Feliksas (1824—1891) bei pastarojo sūnus Feliksas (1874—1940). 1810 m. gruodžio 27 d. „Pajamų ir išlaidų knygoje“ įrašyta, kad spaustuvininkui ponui Zavadzkiui sumokėta 27 rub. 50 kap. už observatorijai pristatytas dvi prancūziškas knygas, o 1818 m. gruodžio 3 d. už 1820 m. periodinį leidinį „Connaissance des Temps“ — 2 rub. 10 kap. 1839 m. lapkričio 6 d. įrašė nurodyta: Juozapui Zavadzkiui (jis mirė 1838 m. gruodžio 5 (17) d., bet, matyt, turima galvoje jo firma) sumokėta 7 rub. 70 kap. už Vilniaus observatorijai išrašytą vokišką knygą (Beer W., Madler J. H. Der Mond ...), išleista 1837 m. Berlyne; 1847 m. gegužės 2 d. knygų pardavėjui Juozapui Zavadzkiui sumokėta 8 rub. 65 kap. už Britų mokslo tobulinimo draugijos Vilniaus observatorijai padovanoto žvaigždžių katalogo, išleisto Londone 1845 m., atvežimą iš Londono. Panašių įrašų apie Zavadzkių pristatytas iš užsienio knygas aptinkame 1860, 1861, 1862 m.

Kitas knyginkas ir leidėjas, kurio paslaugomis naudojosi Vilniaus observatorija, buvo Mauricijus Orgelbrandas (1826—1904). Tai Varšuvos knyginko Samuelio Orgelbrando, kurio vardu pavadinta „Bendroji enciklopedija“, brolis. Jis kurį laiką dirbo Juozapo Zavadzko firmoje, o 1853 m. balandį, pasiskolinęs iš brolio 4 500 rub. (dalį jų knygomis), Vilniuje, Sv. Jono gatvėje, atidarė knygyną su sandėliu. Čia buvo ne tik pardavinėjamos, bet ir skolinamos knygos (veikė komercinė biblioteka), priimama periodinių leidinių prenumerata. Vėliau M. Orgelbrandas ir pats ėmė leisti knygas, atsiveždavo jų iš Lenkijos ir kitų užsienio šalių. Dėl po 1863 m. sukilimo vykusių represijų 1865 m. jis išvyko į Varšuvą. Knygyną perdavė Teodorui Lambeckiui.

Pirmosios žinios apie observatorijos ryšius su šiuo knygynu užfiksuotos tais pačiais metais, kai jis buvo įkurtas. 1853 m. lapkričio 26 d. rašoma, kad pagal Leipcigo knygų pardavėjo L. Foso sąskaitą pervedimu sumokėta Vilniaus knygų pardavėjui Mauricijui Orgelbrandui 4 rub. 60 kap. Toliau žinių apie šį knygyną randame kasmet: mokėta už iš jo gautas ar iš Londono pristatytas knygas, o nuo 1854 m. balandžio 26 d. čia kasmet užsakomi žurnalai „Astronomisches Nachrichten“, „Zeitschrift für Astronomie“, „Berliner astronomisches Jahrbuch“, angliškasis „Nautical Almanac“, Prancūzijos MA darbai ir kt.

Vilniaus spaustuvininkas Albertas Syrkinas, kaip nurodo kai kurie šaltiniai¹², knygyną Vilniuje įkūrė 1868 m. Tačiau įrašų apie observatorijos bendradarbiavimą su juo aptinkame jau 1856 metų „Pajamų ir išlaidų knygoje“. Vasario 4 d. rašoma: „Knygų pardavėjui Syrkiniui už

¹² Merkys V. Lietuvos poligrafijos įmonės 1795—1915 m. // Spaudė ir spaustuvs. V., 1972. P. 223; Merkys V. Syrkino spaustuve // Tarybų Lietuvos enciklopedija. 1988. T. 4. P. 10.

iš užsienio užsakytus du kalendorius: „Nautical Almanac for the year 1858“ ir „Berliner astronomisches Jahrbuch vor 1858“, sumokėta 5 rub. 20 kap., o rugpjūčio 5 d. tam pačiam A. Syrkinui už sugrafuotą popierių astronominiams skaičiavimams sumokėta 5 rub. 40 kap. Tuos pačius leidinius spaustuvininkas užsakė observatorijai ir 1857 m. Kadangi A. Syrkinas XIX a. 6-ajame dešimtmetyje dirbo Rubeno Rafalovičiaus (mirė 1849 m.) knygyno, įkurto 1826 m. Vilniuje, Pilies gatvėje, vedėju¹³, todėl įrašuose ir figūruoja jo, o ne knygyno savininko pavardė. Kai kurie tyrinėtojai¹⁴ mano, kad apie 1863 m. A. Syrkinas tapo R. Rafalovičiaus knygyno savininku.

Be asmeninių ryšių, knygynų, observatorijos biblioteka buvo papildoma ir iš kitų šaltinių. Vienas jų — Vilniaus universiteto biblioteka. Pirmąjį universiteto bibliotekos observatorijai perduotų knygų sąrašą, pasirašytą Antano Skorulskio, randame rankraštiniam universiteto bibliotekos kataloge „Catalogus auctorum ordine alphabetico dispositus in bibliotheca Collegii Academii Vilmensis S. J. reperibilium“¹⁵. Paskutiniajame jo lape (Lap. 183) kita rašysena įrašytas sąrašas „Iš bibliotekos gautos ir karališkajai observatorijai G[erbiama] T[ėvo] Rektoriaus paskirtos knygos“. Sąrašė knygos nenumeruotos, aprašai trumpi, be leidimo duomenų. Dauguma jame įrašytų knygų iš „Catalogus auctorum ...“ išbrauktos. Sąrašė yra 75 knygos. Kadangi A. Skorulskis Vilniaus universiteto rektoriumi buvo 1772—1774 m., tai išvardytos knygos observatorijos bibliotekai tuo laiku ir buvo perduotos.

Kur kas daugiau astronomijos ir matematikos knygų iš universiteto bibliotekos buvo perduota observatorijai 1832 m., uždarius Vilniaus universitetą. Išlikę trys šių perduotų knygų sąrašai. Pirmajame — „Iš buvusio Vilniaus universiteto bibliotekos į Vilniaus observatorijos biblioteką 1832 metais gautų knygų sąrašė“¹⁶, pasirašytame Tarchanovo, yra 321 pavadinimo 501 tomas; antrajame — „Pagal Jo Didenybės Tikrojo Valsybės Patarėjo, Baltarusijos mokymo apygardos Globėjo p. Kartaševskio įsakymą iš buvusios Vilniaus universiteto bibliotekos į Observatoriją sugrąžintų knygų sąrašė“¹⁷ yra 254 pavadinimų 432 egzemplioriai, o trečiajame — „Pagal einančio Medicinos-Chirurgijos akademijos prezidento pareigas Valstybės Patarėjo ir Kavaleriaus Mianovskio 1833 m. gegužės 13 d. įsakymą Nr. 161 iš buvusio Vilniaus universiteto į Vilniaus observatoriją perduotų knygų sąrašė“¹⁸ yra 32 pavadinimų 48 egzemplioriai.

1867—1868 m. Vilniaus viešoji biblioteka observatorijai perdavė 790 tomų 547 pavadinimų fizikos, matematikos ir astronomijos knygų, surašytų į du sąrašus¹⁹. Pirmasis sąrašas susideda net iš trijų dalių. Ja-

¹³ Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa; Łódź, 1972. P. 743.

¹⁴ Navickienė A. Lietuviškos knygos raida 1795—1864 m.: Disertacija socialinių mokslų daktaro laipsniui įgyti. V., 1993. P. 226. Lent. 9. — Rankraštis. VU.

¹⁵ VU. F. 2. DC 8. Lap. 1—183.

¹⁶ Ten pat. F. 4. Ap. 2 (1832). Nr. 79^a. Lap. 26—31.

¹⁷ Ten pat. Lap. 32—39; LCIA. F. 567. Ap. 2. Nr. 2974. Lap. 116—123.

¹⁸ Ten pat. Lap. 39₂—40₂; Ten pat. Nr. 3092. Lap. 2—3.

¹⁹ VU. F. 3. Nr. 174. Lap. 2—12.

me įrašytas 479 pavadinimų 631 tomas. Šias knygas 1867 m. lapkričio 29 d. priėmė observatorijos direktoriaus padėjėjas K. Bergas. Antrajame sąrašė įrašytus 159 egzempliorius 68 pavadinimų knygų 1868 m. gruodžio 30 d. priėmė bibliotekos direktorius P. Smyslovas.

Observatorijos biblioteka pasipildydavo ne tik iš bibliotekų perduotomis, bet ir asmenų dovanotomis knygomis. 1830 m. miręs buvęs observatorijos direktorius J. Sniadeckis savo didelės asmeninės bibliotekos fizikos, matematikos ir astronomijos knygas testamentu užrašė observatorijos bibliotekai. Jas 1835 m. observatorijos direktoriui Petruui Slavinskiui (1795—1881) perdavė velionio brolis — Vilniaus universiteto profesorius, chemikas Andrius Sniadeckis (1768—1838). Šią dovaną sudarė 312 pavadinimų 482 tomaj²⁰.

Taiigi senosios Vilniaus universiteto observatorijos bibliotekos komplektavimo šaltiniai ir keliai buvo įvairūs. Per 129 observatorijos gyvavimo metus (1753—1882) kruopščiai surinkta biblioteka, observatoriją uždarius, buvo išvežta iš Vilniaus ir išdalyta įvairiems universitetams bei observatorijoms. Ją likviduojant, observatorijos direktoriaus padėjėjas K. Bergas sudarė katalogą²¹, kuriame pažymėta, kokia knyga ir kokiai įstaigai perduota: Vilniaus viešajai bibliotekai, Pulkovo observatorijai, Rusijos MA bibliotekai, Varšuvos universitetui ir kt. Į šias įstaigas patekusių Vilniaus observatorijos bibliotekos knygų likimai labai įvairūs. Tačiau, tai jau kito straipsnio tema.

Vilniaus universiteto
Knygotyros katedra

Įteikta 1993 m. vasario mėn.

STASE MATULAITYTE
BUCHHANDEL ALS EINE VON KOMPLETTIERUNGSQUELLEN
DER ALTEN OBSERVATORIUMSBIBLIOTHEK DER UNIVERSITÄT VILNIUS

Zusammenfassung

Die Universitätsbibliothek (wie viele andere Bibliotheken) wurde auf verschiedene Weise komplettiert: durch persönliche Beziehungen der Astronomen, wovon ihr erhaltene Briefwechsel zeugt, aus den von Astronomen selbst nach dem Tode hinterlassenen privaten Bibliotheken (denen von Thomas Zebrauskas, Jan Sniadezki) und aus anderen Quellen. Aber die wichtigsten davon waren Buchhandlungen. Aus Eintragungen in „Einnahme — und Ausgabebüchern“ des Vilniuser Observatoriums. (Sie sind von 1799 bis 1882 erhaltene geblieben und werden in Archiven von Vilnius und St. Petersburg aufbewahrt) erfahren wir, mit welchen Buchhandlungen das Observatorium im Briefwechsel stand, bei welchen Buchhändlern welche Bücher und Periodika bestellt wurden, von wem und wie sie nach Vilnius gebracht wurden. Am

²⁰ RMAAP. F. 4. Ap. 2. Nr. 75^b. Lap. 1—16.

²¹ Ten pat. F. 158. Ap. 1. Nr. 209. Lap. 1—77.

Anfang des Bestehens des Observatoriums wurden die Bücher oft von Berliner (J. E. Bode), von Königsberger (F. W. Bessel), von Pariser (J. J. F. Laland) Astronomen besorgt. Sie wurden gewöhnlich in Königsberg von verschiedenen Personen oder Handelsleuten übernommen und nach Vilnius gebracht. Später wurden die Bücher per Post geschickt oder von den Vilniusser Buchhandlungen (von denen von J. Zawadzki, M. Orgelband, A. Syrkin) gebracht. Die Hauptlieferanten der Bücher aus dem Ausland waren die Buchhändler Klostermann und Gref (Grefs, Gref, Grefer) aus St. Petersburg, Leopold Foß, Karl Lanz (Lenz) und Hermann Schulz aus Leipzig, Koch, Nitz aus Berlin, Bohrträger aus Königsberg. Von 1861 an finden wir unter den Königsberger Buchhändlern auch die Namen Grefs und Unzers. Ihre Rechnungen wurden zuerst durch die Königsberger Handelsleute und später durch die Bank von Heimann in Königsberg beglichen. Periodika wurden aus Altana, Berlin, Paris usw. durch die Buchhandlungen von Vilnius bestellt.